

סימן עח

נתקל בתרועה

שאלה*

מי שנתקל בתרועה ותקע רק ג' טורמיטין האם צריך לחזור לתחילת הסדר או לא? וכן מי שנתקל בפשוטה שאחרי תרועה וחזר ונתקל שלוש פעמים, ויצאו לו כעין ג' שברים האם צריך לחזור לתחילת הסדר או לא?

תשובה

בלוח א"י להגרימ"ט כתב על הדין הראשון שקלקל את כל הסדר, משום שבש"ע סי' תק"צ ס"ג נפסק שיש אומרים (שיטת רש"י) ששיעור תרועה הוא ג' כוחות הנקראין טורמיטין, ואם חוזר ותוקע ט' כוחות נמצא שלרש"י יתקע שתי תרועות וקלקל את כל הסדר. ועיין מקראי קודש להגרצ"פ שנסתפק בדבר, שהרי אינו מתכוין לג' טורמיטין בלבד אלא לט', אלא שנתקל. ואכן במשנ"ב (סי' תק"צ ס"ק כ"ח) הביא לענין הדין השני, שאם נתקל לא נחשב לשברים, וא"כ צ"ע מאי שנא דין א' מדין ב', שבג' תרועות אזלינן בתר מעשיו וחוזר לראש הסדר אע"פ שרק נתקל, ובפשוטה שנתקל ג' פעמים אזלינן בתר כוונתו ואינו חוזר לראש הסדר, אע"פ שתקע ג' שברים ואם יחזור ויתקע עוד ג' שברים נמצא שתקע פעמיים שברים ותקיעתו צריכה להיות פסולה?

והנלענ"ד לדמות את הדבר למחלוקת הראשונים בשבת צ"ז ב' בנתכוין לזרוק ח' זרק ד' הרי כתב שם משמעון. ובגמ' הקשו על זה: "מי דמי התם כמה דלא כתיב 'שם' לא מכתוב ליה 'שמעון', הכא כמה דלא זריק ד' לא מיזדריק ליה תמני?!" כלומר בשם משמעון, גם כשכותבים 'שמעון' צריכים לכתוב 'שם', דאין

בכלל אלא מה שבפרט ובלי פרט אין כלל. מה שאין כן בזריקה, זריקת ח' אינה כוללת בתוכה זריקת ד', דהזרוק ח' לא זורק ד' ועוד ד' אלא ח' בבת אחת. ולפי הסבר זה בגמ', של רש"י ושל תוס', עולה למסקנה מי שנתכוין לזרוק ח' זרק ד' פטור. ועפ"ז יש גם לחלק בין נתקל בתרועה לנתקל בפשוטה. דנתקל בתרועה דמי לשם משמעון, שאינו יכול לתקוע ט' טורמיטין אלא א"כ יתקע קודם ג' טורמיטין, ונחשב לתקיעה המקלקלת את הסדר. משא"כ נתקל בפשוטה, כדי לתקוע פשוטה אינו יכול להפסיק באמצע ודמי ממש לנתכוין לזרוק ח' זרק ד', שהתוצאה אינה באה בכוונה וע"כ אינה מקלקלת את הסדר.

אך הרמב"ם (הל' שבת פ"ג הכ"א) פסק שהמתכוין לזרוק ח' זרק ד' חייב, וא"כ צ"ל שה"ה נתקל בפשוטה שיחשב לו לשברים וקלקל את כל הסדר. ואם נחלק בין מלאכת מחשבת לבין כוונה במצוות, ונאמר שבמצוות צריכים כוונה גדולה יותר מאשר במלאכת מחשבת (עיין רמב"ם הל' שופר שפסק שתקיעת שופר צריכה כוונה), ולכן נתקל בפשוטה אינו נחשב לתוקע שברים, י"ל דה"ה בתרועה, הנתקל בתרועה אינו נחשב לתוקע תרועה של ג' טורמיטין. כי לשיטת הרמב"ם לא מצינו חילוק בין שם משמעון לנתכוין ח' זרק ד'. ועיין שבוועות ל"ה כתב אל-מאלקים אינו נמחק, אע"פ שכוונתו לשם אחר. משמע שאין הבדל בין שבת למצוות אחרות, שבהן יש צורך בכוונה כדי לקיים אותן.

מיהו לשיטת הרמב"ם עצמו בהל' שופר תרועה היא ט' טורמיטין ולא ג', וא"כ לדידיה אין נפ"מ לכל הדיון כאן אלא למקרה שנתקל בפשוטה שלאחריה ג' קולות ויצא לו כעין

* צום גדליה תשמ"ב

שם תרועה כי מצוות צריכות כוונה. אך ביום השני שהוא רק מדרבנן, ובדרבנן מצוות אינן צריכות כונה יצא ידי חובת תרועה בג' כוחות ולכן צריך לחזור לתחילת הסדר. נמצא שיר"ט שני חמור יותר מיר"ט ראשון.

ובהגהה שם בשם ספר הדרת קודש כותב שדינו כמתכוין במפורש לא לצאת בג' כוחות אלא רק בט', וא"כ יש כאן כונה הפוכה שלא לצאת ולכן גם ביר"ט השני אינה נחשבת לתרועה ולא צריך לחזור לתחילת הסדר.

אך לפי מה שהוכחנו משבת ומשבועות כוונה לט' כוחות כוללת גם כוונה לג' כוחות אע"פ שלא היתה כוונתו לצאת בג' כוחות אלא בט' כוחות, אך היתה לו כוונה לאותם ג' כוחות בהיותם חלק מט' כוחות. ולרש"י שיוצא בג' כוחות, אע"פ שכונתו לט' אין בכלל אלא מה שבפרט וגם ג' כוחות בכלל כונתו וכו"ל. ויש לחוש שתקע שתי תרועות וקלקל את כל הסדר. למעשה נראה שמי שנתקל בתרועה ותקע ג' טורמיטין יש לדמותו לכתב שם משמעון שחייב, וה"ה לענין תקיעות, כוונתו היתה לתקוע תרועה ותקע, ולמ"ד שדי בג' תרועות אם יחזור ויתקע עוד ט' תרועות יש כאן שתי תרועות והן פסולות. אך מי שנתקל בפשוטה ויצאו לו ג' שברים אין כאן כוונה לשברים כלל אלא לתקיעה ואינו חוזר.

שברים, אלא ששם כוונתו לפשוטה ולא לשברים, וי"ל שלא רק שאין כאן כוונה אלא יש כאן כוונה הפוכה, ולכן י"ל שאין להחשיב תקיעות אלו כשברים. ועיין תוס' רבנו יונה (סוף דברכות), ואתון דאורייתא (כלל כ"ג).

ובחידושינו לשבת רצינו לתלות את מחלוקת רמב"ם ורש"י בחקירה מהו איסור הוצאה ברה"ר, האם הוא על ההעברה או על העקירה וההנחה. שלרש"י העיקר הן העקירה וההנחה ולכן נתכוין לזרוק ח' זרק ד' פטור, כי עיקר הנחתו לא היתה במלאכת מחשבת. והרמב"ם סובר שהעיקר הוא ההעברה וא"כ דמי ממש לשם משמעון, כי א"א להעביר ח' בלי ד'. וא"כ י"ל שלדעת הרמב"ם זרק דינו ככותב שם משמעון, וא"כ י"ל דה"ה בנתקל בפשוטה כיון שהעיקר הוא הקול הפשוט ואילו תחילת הקול וסימו אינם עיקר, אלא תנאים לחיוב בלבד, ויתכן שאפילו תנאים אינם וא"א לעשותו בלא חלקיו ודמי ממש לנתכוין לזרוק ח' זרק ד'. ואם שם נחשב לנתקל ה"ה בתרועה ולא קלקל את כל הסדר. (ועיין ס' "זכור זאת ליעקב" לזכור של ר' יעקב כהן ז"ל, מאמרו של הרב יהודה חזני ז"ל).

ובספר דעת תורה למהרש"ם (סי' תק"צ ס"ח) כתב שאם רצה לעשות ט' כוחות א"כ לא התכוין לצאת בג' כוחות, ואם נתקל וחזר שנית לא צריך לחזור ולתקוע פשוטה לפניה, כי לא התכוין לצאת בתרועה הראשונה ולא חל עליה

סימן עט

כפרות בזמן הזה

שאלה*

מי שנוהג כמנהגי מרן המחבר המתנגד למנהג הכפרות, אך בביתו נהגו מנהג כפרות, האם חייב לנהוג כמנהג בני ביתו או לא? ושאלתו היא,

ראשי פרקים

שאלה

- א. המנהג ויסודותיו
- ב. הדרך לקיום המנהג היום

* תשרי תשמ"ב